

LETÂİFNÂME

(لطائف نامه)

Latife türünden güldürücü kısa metinleri
bir araya getiren eserlerin ortak adı
(bk. LATİFE).

LETÂİFÜ'L-HAYÂL

(لطائف الخيال)

Dârâbî'nin
(XII./XVIII. yüzyıl[?])
Farsça tezkire kitabı
(bk. DÂRÂBÎ).

LETÂİFÜ't-TAVÂİF

(لطائف الطوائف)

Fahreddin-i Safî'nin
(ö. 939/1532)
latife ve güzel sözleri derlediği
Farsça eseri
(bk. SAFÎ, Fahreddin).

LEVÂİH

(اللوائح)

Seyrû sülûkün başlarında olan
dervişlerde meydana gelen
kısa süreli mânevî aydınlanma (tecelli)
anlamında tasavvuf terimi
(bk. LEVÂMÎ).

LEVÂMÎ'

(اللوامع)

Sâlikte
gönül aydınlanmasını ifade eden
tasavvuf terimi.

Tasavvuf kaynaklarında sâlikin gönül dünyasının aydınlanmasını sağlayan nur kavramının çeşitli dereceleri için farklı terimler kullanılmıştır. Adım adım nefsin karanlıklarından uzaklaşıp mârifet güneşinin aydınlığına yaklaşmaya başlayan sâlikin gönlünde beliren alacakaranlık **levâih** (tekilî lâiha), şafağın söküp ortalığın aydınlanması **levâmi'** (tekilî lâmia), gönlünde mârifet güneşinin doğuşu **tavâli'** (tekilî tâlia) kelimeleriyle ifade edilmiştir. Bu üç aydınlanma derecesinin tesirleri birbirinden farklıdır. Levâih şimşek gibidir, sâlikin gönlünü âniden aydınlatır ve hemen kaybolur. Levâmi' levâihten biraz daha parlak, biraz daha kalıcıdır; bir an için sâliki kendinden alır. Tavâli' levâmi'-den daha sürekli ve güçlüdür. Seyrû sülûke yeni başlayan sâlikte görülen bu mütevazi haller onun daha sonraki mânevî

gelişimi için önemli ip uçları içerir. Abdülkerîm el-Kuşeyrî bu üç terimin ifade ettiği anlamların birbirine yakın olduğunu, aralarında kayda değer bir fark bulunmadığını söyler. Şehâbeddin es-Sühreverdî de levâih, levâmi', tavâli', bevâdih, vâkî', kâdih terimlerinin aynı mânânın farklı kelimelerle ifade edilmesinden ibaret olduğunu, aralarında önemli bir fark bulunmadığını belirtir. Levâih, levâmi' ve tavâli' terimleri genellikle "nur" veya "envâr" kelimesine izafe edilerek kullanılır (levâihu'l-envâr / levâihu'n-nûr, levâmiu'l-envâr / levâmiu'n-nûr). Tasavvufta nur kavramı ve onun çeşitli şekilleri çok önemli olduğundan sûfiler genellikle yazdıkları eserlere de nurla ilgili isimler vermişlerdir. Ebû Nasr es-Serrâc'ın *el-Lûma'*, Fahreddin-i Irâkî'nin *Lema'ât*, Abdurrahman-ı Câmî'nin *Levâmi'* ve *Levâ'ih*'i bunun örnekleridir (bk. NÛR).

BİBLİYOGRAFYA :

et-Ta'rifât, "Tavâli'", "Levâmi'" md.leri; Ser-râc, *el-Lûma'*, s. 412, 422; Hücvîrî, *Keşfü'l-maḥ-cûb*, Tahran 1338 hş., s. 500; Baklî, *Şerḥ-i Şaḥ-ḥiyyât*, Tahran 1360 hş./1981, s. 556, 558; Sühreverdî, *Avârif*, s. 588; İbnü'l-Arabî, *el-Fütû-hât*, Kahire, ts., II, 388, 557; Kuşeyrî, *er-Risâle* (nşr. Abdülhalîm Mahmûd), Kahire 1395/1966, s. 228; Kâşânî, *İştilâhâtü's-şüfiyye*, s. 64, 72, 74; Ziyâeddin Nahşebî, *Silkü's-sülûk*, Tahran 1369, s. 12; Gümüşhânevî, *Câmî'u'l-uşûl*, Kahire 1298, s. 17, 22, 24.

SÜLEYMAN ULUDAĞ

LEVÂMÎU'L-BEYYİNÂT

(لوامع البينات)

Fahreddin er-Râzî'nin
(ö. 606/1210)

Allah'ın isim ve sıfatlarına dair eseri.

Râzî'nin Allah'ın isim ve sıfatları hakkında bir eser yazdığı belirtilmekle birlikte bu çalışma kaynaklarda *Tefsîrû esmâ'illâhi'l-hüsna* (İbnü'l-Kiftî, s. 191), *Şerḥu'l-esmâ'i'l-hüsna* (Sübkî, VIII, 87), *Şerḥu esmâ'illâhi'l-hüsna* (İbn Hallikân, IV, 249), *Levâmi'u'l-beyyinât fî şerḥi es-mâ'illâh ve ş-şifât* (Keşfü'z-zunûn, II, 1569) gibi farklı adlarla kaydedilmiştir. Müellifin kendisi kitabının mukaddimesinde eserinin adını *Levâmi'u'l-beyyinât fî'l-esmâ'* ve *ş-şifât* (s. 17), *Mefâtîḥu'l-ğayb*'inde ise *Levâmi'u'l-beyyinât fî tefsîri'l-esmâ'* ve *ş-şifât* (XV, 70) şeklinde zikretmiştir. Kitap, Gurlular'ın Bâmiyân ve Toḥâristan kolu hükümdarı Ebû'l-Müeyyed Bahâeddin Sâm b. Muhammed b. Mes'ûd'a (1192-1206) ithafen yazılmıştır.

Levâmi'u'l-beyyinât üç bölümden (kısm) oluşmaktadır. "Prensipiler ve Ön Bilgiler" (mebâdî ve mukaddimât) adını taşıyan birinci bölüm, kitaptaki yöntemle dair kısa bir girişle birlikte esmâ-i hüsnâ hakkında genel konuların açıklandığı on fasıldan meydana gelir. Burada isim -müsem-mâya dair çeşitli görüşler zikredilmiş, ardından isim- sıfat münasebeti, isimlerin tevkifiliği, tasnifi, zâtî sıfatlar, Allah'ı es-mâ-i hüsnâ ile zikretmenin fazileti, fikir ve zikir arasındaki ilişkide fikrin asıl, zikrin onun ürünü olduğu ve doksan dokuz isimle bağlantılı olarak tek sayının önemi hakkında bazı açıklamalarda bulunulmuştur. Esmâ-i hüsnâ ile dua ve niyazda bulunmanın faydalarına dair deliller sıralandıktan sonra isim-i a'zam konusundaki farklı görüşler zikredilerek böyle bir ismin insanlar tarafından bilinmesinin mümkün olmadığı belirtilmiştir.

Eserin üçte ikisini oluşturan, "Ana Konular" (makâsîd ve gâyât) başlıklı ikinci bölümde ilâhî isimler esmâ-i hüsnâ hadisindeki sıraya göre ele alınmıştır. Burada önce tasavvuf literatüründe büyük önem taşıyan "hüve" (hû) zamiri üzerinde durulmuş (krş. *Dîa*, XI, 410), ardından lafza-i celâl ve ona bağlı olarak kelime-i tevhid hakkında geniş açıklamalara yer verilmiştir. Daha sonra "rahmân" ve "rahîm"den başlanarak doksan dokuzuncu isim olan "sabûr"a kadar her ismin etimolojik izahı ve şerhi yapılmıştır. Konular işlenirken yer yer Eş'ariyye kelâmcılarınca geliştirilen delillerden hareketle muhaliflerin görüşleri cevaplandırılır. Ayrıca hemen her isme ait meselelerin açıklanmasının ardından bu isimle Allah'ı nitelemenin hikmet ve faydalarına temas edilir.

"Ekler ve Tamamlayıcı Bilgiler" (levâhik ve mütemmimât) adını taşıyan üçüncü bölüm iki fasıldan meydana gelmektedir. Birinci fasılda, naslarda Allah'a nisbet edilmeyen ve Râzî tarafından "zât isimleri" diye adlandırılan "şey, kadîm, ezeli, vâcibü'l-vücûd, dâim, cisim, cevher" kelimeleri hakkında kısa bilgiler verilmiş ve son iki kavramın zât-ı ilâhiyyeye izafe edilemeyeceği vurgulanmıştır. İkinci fasılda, naslarda Allah'a nisbet edilmekle birlikte içeriklerinde beşerî özellikler taşıyan ve müellifçe "sıfât-ı ma'neviyye" denilen "muhît, karîb, müdebbir, mahabbet, rızâ, sahat, gadab, muvâlât- muâdât, kerâhiyet" kavramları ele alınmıştır.

Levâmi'u'l-beyyinât, Gazzâlî'ye ait *el-Maḥşadü'l-esnâ*'dan sonra esmâ-i hüsnâ konusunda başvuru olan önemli bir eserdir. Kitapta ilâhî isimlerin etimolojisi